

گزارش جلسه ارزیابی طرح «اصلاح قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان»

اندیشکده سیاستگذاری
اقتصادی تهران

۲۴ مهر ۱۴۰۱

www.tept.ir

اندیشکده سیاستگذاری
اقتصادی تهران

TEPT-۲۰۲۱۰۱۶

نوع گزارش

عنوان گزارش:

گزارش جلسه ارزیابی طرح «اصلاح قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان»

نویسنده:

محمدصدرا وثوق

تاریخ:

۲۴ مهر ۱۴۰۱

جلسه ارزیابی طرح «اصلاح قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان» با حضور «معاون مرکز تنظیم مقررات پایانه های فروشگاهی و سامانه مودیان» و اساتید و صاحب‌نظران حوزه مالیات روز پنجشنبه تاریخ ۱۴۰۱/۶/۱۷ توسط اندیشکده اقتصادی تهران در محل سالن جلسات دانشکده اقتصاد تهران برگزار شد.

این جلسه با حضور آقای دکتر غریب از سازمان امور مالیاتی کشور؛ آقای دکتر عرب‌مازار، عضو هیئت علمی «دانشکده اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی»؛ آقای دکتر برخورداری، عضو هیئت علمی «دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران»؛ آقای دکتر عبدی، مدیر «اندیشکده اقتصادی تهران» و آقای بهداد گیلزاد، میزبان جلسه، برگزار شد.

در آغاز جلسه آقای دکتر غریب به ارائه طرح جدید سازمان مالیاتی کشور پرداختند سپس، هر یک از اساتید حاضر در جلسه ارزیابی و انتقادات خود به این طرح را بیان کردند. در نهایت پس از توضیحات تکمیلی آقای دکتر غریب اساتید جمع‌بندی و پیشنهادات خود برای بهبود و جایگزینی طرح را بیان کردند.

بر اساس توضیحات آقای دکتر غریب انگیزه سازمان امور مالیاتی از طراحی جدید حل مشکل عدم تطابق اطلاعات مودیان مالیاتی با هدف تامین مالی دولت از طریق مالیات و فراهم کردن ابزار تنظیم‌گری برای دولت است. اجرای قانون به مقدماتی از جمله کد اقتصادی برای فعالان اقتصادی، کدینگ شناسه کالا و خدمات و کدینگ فعالیت‌های شغلی نیاز دارد که در حال تکمیل هستند. همچنین «رازداری بانکی» به عنوان یکی از موانع اجرای این قانون، با پیگیری سازمان امور مالیاتی کشور رفع شده است. طبق این قانون صدور مجور اصناف و مجوز دستگاه‌های کارتخوان باید از طریق این سازمان صورت بگیرد. با برنامه ریزی انجام شده، از ابتدای آبان قرار است اجرای طرح به صورت آزمایشی با ارسال سابقه الکترونیکی شرکت‌های بورسی به سازمان آغاز شود.

دکتر عرب‌مازار در این نشست بیان کردند که نظام مالیاتی لایه‌های مختلفی دارد و اساساً یکی از پیچیده‌ترین سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است به همین علت نباید آن را وارد مباحث سیاسی کرد. ایشان با اشاره به سابقه اجرای قوانین مالیاتی در کشور و مصوبه سه ضلعی برنامه سوم توسعه شامل تشکیل سازمان امور مالیاتی، اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده و اجرای طرح جامع مالیاتی توضیح دادند که متأسفانه بخاطر نبود سیستم اطلاعاتی متناسب به درستی به اجرا در نیامد. ایشان گفتند: «نهایتاً طرح جامع مالیاتی عملاً در خیلی از جاها متوقف شد. چون نظام مالیاتی ستون فقراتش یک نظام اطلاعاتی است. اگر ما بخواهیم نظام مالیاتی سنتی را کنار بگذاریم، بر اساس نظام مالیاتی مدرن مالیات بگیریم. خب این طرح کنار رفت. مالیات ارزش افزوده هم که پیاده شد از سال ۸۷، به هر صورت پنج سال آزمایشی بود و بعد در اجرا، سازمان مالیاتی متأسفانه بسیاری از قوانین را پس‌وپیش اجرا کرد و باعث شد که یک نارضایتی گسترده‌ای ایجاد بشود. به نحوی که وقتی قانون آمد برای در

مجلس، بحث این شد که اصلاً قانون ارزش افزوده را حذف کنند و اطلاعات بروند روی حلقه‌ی آخر. یعنی یک گروهی طرحی دادند که شما بروید روی حلقه‌ی آخر. حلقه‌ی آخر یعنی چه؟ می‌گفتند مگر این مالیات بر مصرف نیست؟ خب بروید از خود مصرف‌کننده بگیرید. چرا شما تولیدکننده، واردکننده، همه را درگیر کردید؟ البته این جواب داشت. چون این نظام مالیاتی فقط مالیات نبود. شفاف‌سازی زنجیره‌ی تولید بود. این بحث‌ها در مجلس خیلی داغ شد ولی بعداً دیدند که خب نمی‌شود، سخت است. آمدند قانون ارزش افزوده را تصویب کردند با یک‌سری تغییرات ولی گذاشتندش به عهده‌ی همین سامانه‌های فروشگاهی که سامانه‌های فروشگاه هم اجرا نشد.

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی هشدار دادند که قانون فعلی مانند قانون مالیات بر ارزش افزوده در خطر اجرایی نشدن بخاطر عدم وجود امکان اجرا است. ایشان افزودند: «مشکلی که الان هست، این است که ما بخش اجرای قوانین را در نظر نمی‌گیریم. یعنی ما می‌آییم به هر صورت وقتی که شما می‌خواهید در نظام مالیاتی یک قانونی بیاورید اجرایش بکنید، این ظرفیت نیروی انسانی، ظرفیت اطلاعاتی، ظرفیت اجرایی‌اش، این اصلاً در نظر گرفته نمی‌شود. یک قانونی تصویب می‌شود، ابلاغ می‌شود. خب سازمان امور مالیاتی امکان اجرایش را ندارد.» ایشان با بیان این که موفقیت سایر کشورهایی که توانستند طرح‌های مشابهی را اجرا کنند هم با توجه به اطلاعاتی که در دسترس داشتند ممکن شده است. توضیح دادند: «ما الان هم که برویم، می‌بینید که علی‌رغم تمام سرمایه‌گذاری‌هایی که روی کامپیوتر و نیروی انسانی و این‌ها شده، نظام مالیاتی ما تحقیقاً دارای همان نظام مالیاتی سال‌های ۴۵ و این‌هاست. یعنی هیچ کامپیوتری نشده، شما مراجعه می‌کنی، باید بروی پیش ممیز و چانه بزنی.» ایشان با گله از عدم اجرای «طرح جامع مالیاتی» گفتند: «متأسفانه آن طرح جامع را اجرا نکردند که یک طرح مطالعه‌شده‌ای بود. تجربه‌ی جهانی بود. حالا قطعه‌قطعه می‌خواهند اجرایش کنند.»

دکتر عرب‌مازار با اشاره مجدد به بزرگترین مشکل این طرح گفتند: «لذا آنچه که الان در این قانون و مشکلاتی که در قانون هست، این است که ظرفیت اجرایی‌اش نیست. ما معمولاً آنچه که در ادبیات مالی عمومی هست، ما می‌گوییم که سیاست اقتصادی با مدیریت اقتصادی، سیاست مالیاتی با مدیریت مالیاتی باید تطبیق داشته باشد. ما نمی‌توانیم این دو تا را از همدیگر تفکیک کنیم. اگر ما می‌خواهیم یک سیاست اقتصادی را پیاده بکنیم، بستر اجرایی‌اش کجاست؟ با بخشنامه‌ی بانک مرکزی و این‌ها که نمی‌شود.» ایشان در ادامه توضیح دادند دولت ایران با توجه به اینکه بخش بزرگی از اقتصاد کشور را در دست دارد بسیاری از تصمیماتش را به صورت دستوری اجرا می‌کند و تصور می‌کند که می‌تواند در زمینه اجرای مالیات هم اینگونه رفتار کند؛ درحالی که دولت‌های دیگر که چنین امکانی ندارند با استفاده از زیرساخت‌های اطلاعاتی و اختصاص یک کد به هر فعال اقتصادی و رهگیری

کامل آن توانستند به وضعیتی برسند که درصد بالایی از خوداظهاری‌ها مطابق واقع باشد. مردم هم به دلیل اینکه می‌دانند شبکه پیوسته‌ای وجود دارد و تمام اطلاعات آن‌ها ثبت شده اظهارنامه‌های خود را مطابق با واقع تکمیل می‌کنند. درحالی که در کشور ما اطلاعات به صورت منسجم وجود ندارد و سیستم‌های اطلاعاتی دارای درز هستند در نتیجه اطلاعات مربوط به درآمد، ثروت و... کامل نیستند و ما نمی‌توانیم قوانین مقتضی را اجرا کنیم و در نتیجه مجبوریم با استفاده از وام و ایجاد هزینه‌های مختلف از بودجه عمومی برای بهبود اوضاع بکوشیم. همچنین ایشان قاجاق کالا را از سایر مصادیقی ذکر کردند که با اطلاعات کامل می‌توان آن را کنترل کرد.

در ادامه جلسه دکتر برخورداری انتقادات خود را نسبت به این طرح بیان کردند. ایشان با انتقاد از عجله برای اجرای طرح و همچنین وابسته بودن اجرا یا عدم اجرای طرح‌ها به تغییر مدیران توضیح دادند که برای اجرای موفقیت آمیز یک طرح باید یک اراده جدی پشت آن باشد و گفتند: «ما در شرایط، قانون‌ها و مقررات یا سیاست‌ها را طراحی می‌کنیم که یک فضای بیرونی سفت و سستی داریم و ما را دارد ملزم می‌کند این کار را انجام بدهیم. حالا یک خرده شرایط تسهیل بشود، قطعاً به نظر من این سیاست دوباره کنار می‌رود، اصلاً کسی دنبالش را نخواهد گرفت. اما در کشورهایی که این قضیه دارد جواب می‌گیرد، در یک شرایط عادی‌ای است و بر اساس یک نگاه به آینده دارد این اتفاق می‌افتد. اما برای ما این‌طوری نیست متأسفانه. مثلاً قضیه‌ی برجام یک خرده بهتر تصویب بشود، سیاست‌ها تقریباً کنار گذاشته خواهد شد.»

ایشان در ادامه سخنان خود با اشاره به نبود زیرساخت‌ها مانند امکان همگام‌سازی بانک‌های اطلاعاتی گوناگون گفتند: «یکی از مشکلات اساسی و کلیدی‌ای که ما در بحث حالا سیاست‌های مالیاتی و سیاست‌های دیگر داریم، بحث این است که ما از آن طرف مقابلمان که می‌خواهیم مالیات بگیریم هیچ اطلاعاتی نداریم و ما هیچ مکانیزمی را طراحی نمی‌کنیم که او بیاورد افشای اطلاعات انجام بدهد. همه را می‌خواهیم دستوری انجام بدهیم. به تو می‌گوییم آن کار را نکنی، این کار را می‌کنیم. این کار را نکنی، این کار را می‌کنیم و خیلی از افراد از طریق ارتباطاتی که خارج از چهارچوب‌های ضابطه‌ای است حضور پیدا می‌کنند.»

این عضو هیئت علمی دانشگاه تهران با اشاره به نقش مهم اقناع در موفقیت یک سیاست گفتند: «یک نکته‌ی دیگری که می‌تواند روی موفقیت‌های قضیه اثر بگذارد باز هم از نگاه ساختارهای نهادی، اقناع جامعه است. ما متأسفانه نه در بین نخبه‌هایمان این اقناع‌سازی انجام شده، نه در بین خود جامعه. الان شما در فضای جامعه هم بروید، می‌بینید که مردم یک نگاه بسیار منفی دارند. کف میدان هم بروید می‌بینید که همه از نگاه اینکه دولت به‌عنوان یک فردی است که می‌خواهد همه‌جا پول بگیرد از مردم و هیچ خدماتی هم ارائه نمی‌کند. چون مردم آنچه را که

می‌خواهند همراهی کنند که واکنش‌های اجتماعی در بر نداشته باشند، انتظار آن‌طرفش هم دارند. فرض کنید من مالیات دادم، تمام اطلاعات هم شفاف بشود. آیا این برای همه است یا برای عده‌ی خاصی است؟ آیا من فقط می‌خواهم سالم کار بکنم، باید تمام هزینه را بپردازم اما آن کسی که درآمد خیلی بالایی هم دارد، هیچ هزینه‌ای بر او متحمل نیست؟» در ادامه ایشان به این موضوع پرداختند که وقتی مردم از وضعیت بازتوزیع درآمدهای دولت رضایت ندارند، همکاری کمتری با این طرح‌ها خواهند کرد.

دکتر برخورداری به عنوان جمع‌بندی سخنانشان در این بخش گفتند: «باز هم می‌گویم، تأکیدم بر این است که موفقیتش منوط به این است که همه‌ی این آیتم‌ها در نظر گرفته بشود.» و پیشنهاد دادند که اجرای این طرح می‌تواند به طور آزمایشی از بخش غیررسمی اقتصاد شروع شود تا مقدمه‌ای بر شفافیت این بخش باشد و نقاط ضعف و قوت طرح را هم به خوبی مشخص کند: «۳۰ درصد اقتصادمان غیررسمی دارد کار می‌کند. غیررسمی بالاخره کار خواهد کرد. کار خودش را انجام خواهد داد. به نظرم حتی شده مثلاً به صورت پایلوت روی بخش‌هایی که غیررسمی‌اند، برای شفاف‌شدن آن‌ها آن کار را انجام می‌دادیم خیلی می‌توانست در ارزیابی سیاست، شناسایی نقاط ضعفش و آن مراحل که می‌تواند طی بشود می‌تواند کمک‌کننده باشد.»

دکتر عبدی سخنان خود را با تأکید بر لزوم شکل‌گیری پلتفرم مالیاتی آغاز کردند و از روند اجرای طرح‌های مالیاتی جزیره‌ای انتقاد کردند. ایشان با اشاره به اینکه نفس جمع‌آوری اطلاعات بسیار خوب است و در مسایلی مانند مبارزه با قاچاق یا پولشویی هم از آن‌ها تقاطع‌گیری‌های مفیدی می‌توان کرد گفتند: «ما نیاز داریم واقعاً تأمل بیشتری بکنیم. به صورت حالا فوری این را اجرا نکنیم. مرحله به مرحله برویم جلو و مسئله این است که بحث پایگاه‌های داده است. یعنی الان ما اصلاً پایگاه داریم، از نظر فنی این‌ها با هم سینک نمی‌شوند، همگام نمی‌شوند. یعنی مثلاً اصلاً حتی کدنویسی‌شان متفاوت است. در این حد یعنی بحث‌های فنی حتی وجود دارد. نیاز است آن پایگاه‌های داده‌ای که وجود دارد، یکپارچگی در آن‌ها صورت بگیرد. ریسک‌هایی که دارد. بالاخره هر اقدامی خصوصاً در اقدام‌های مالیاتی، عرضه و تقاضا و این‌ها را متأثر می‌کند. ما باید یک بررسی‌های بیشتری در حوزه‌ی ریسک‌ها داشته باشیم.» ایشان در ادامه به شکل‌گیری نهادها و اهمیت آن‌ها برای موفقیت طرح‌ها پرداختند و این تلاش‌ها را مثبت شمردند.

در ادامه جلسه دکتر غریب به تکمیل سخنانشان پرداختند و با تأیید سخنان اساتید گفتند: «موضوع حذف دستگاه کارتخوان و اتفاقاتی که می‌افتد، یک چیزی است که ما به آن می‌گوییم رواج اقتصاد پولی. بحث اقتصاد

پولی، در اروپا هم وقتی می‌خواستند ارای قانون پایانه‌های فروشگاهی راه بیندازند و راه انداختند یک چیزی حول و حوش ۲۵ درصد اقتصادشان به سمت اقتصاد پولی رفته. یک چیزی که وجود دارد. در چهار پنج سال اولشان این اقتصادشان به سمت اقتصاد پولی حرکت کرد و یک چیزی است که لاجرم به این سمت کشیده می‌شود. اما باید ابزارهایی وجود داشته باشد. ابزارهایی، اینکه بخواهد مشوق‌هایی در این خصوص دیده بشود. حتماً هم باید تحقیقاتی اتفاق بیفتد که این تعدیل بشود.» ایشان با اشاره به حجم بالای پول در اختیار مردم توضیح دادند که اجرای این طرح می‌تواند به کاهش این مشکلات کمک کند اما مانند هر دارویی عوارض تلخی دارد که باید برای حداقل کردن آن‌ها تلاش کرد.

معاون مرکز تنظیم مقررات پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان در ادامه با اشاره به تئوری تضاد منافع توضیح دادند که بنگاه‌ها به این علت نگاه منفی به هر طرح اخذ مالیاتی دارند. همچنین ایشان با گله از دانشگاه‌ها و انجمن‌های علمی گفتند: «این (بحث تضاد منافع) را چه شکلی می‌خواهیم بیایم در اقتصاد ما یا در مسائل اقتصادی یا موضوعات مالیاتی روی بحث عدالت مالیاتی و این‌ها کار بکنیم؟ کار نشده. راحت بگویم این مسائل تحقیقاتی اتفاق نیفتاده. این هم فاصله‌ای که هست. دکتر عبدی هم فرمودند در این مسئله که همه‌ی این قوانینی که می‌خواهد اجرا بشود در بحث سی‌جی‌تی، در بحث پی‌آی‌تی، بسترش را دارند در قانون پایانه‌های فروشگاهی می‌بینند، آیا واقعاً بحث اینکه دانشگاه‌های ما، انجمن‌های علمی ما، انجمن‌های مالی و حسابداری اقتصادی ما، چند تا مقاله یا چند تا موضوع یا چند تا ترجمه آمدند در خصوص این مسائل انجام دادند و کمک و پای کار این مسائل اقتصادی بودند در این مسئله؟ شکاف بسیار زیادی وجود دارد. قانون آمده یکسری چیزها را تجویز کرده، بدون اینکه ما بیایم یکسری تحلیل‌های توصیفی و تشخیصی داشته باشیم روی این مسئله که ما بگوییم باید این اتفاق بیفتد، تجویز شده است این کار انجام شود. اما آیا بابت انجام این موضوع تحقیقاتی شده که بعد این چه اتفاقاتی خواهد افتاد، چه مسائلی به وجود می‌آید؟»

ایشان در ادامه به توضیح دقیق تر طرح «اصلاح قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان» پرداختند. ایشان با تفکیک دو نوع تراکنش B2B و B2C گفتند: «با توجه به مدل مفهومی‌هایی که طراحی کرده به این شکل است، آمده یکسری اسناد و مدارکی را ارائه کرده. گفته که ببینید من طبق این صورت‌حساب، این مدل صورت حساب و این طریق روابطی که به صورتی که وجود دارد، مثلاً روش‌های رمزنگاری یا چیزهایی که هست، شما اطلاعات مربوط به خودتان را می‌آید اول در سیستم سازمان مالیاتی در سامانه‌ی مؤدیان یک کارپوشه‌ای برای خودتان تخصیص پیدا می‌کند. مشخصات خودتان را می‌نویسید. برای شما یک شماره‌ای به نام شماره‌ی حافظه‌ی

مالیاتی به شما تخصیص داده می‌شود. بعد از اینکه شماره‌ی مالیاتی را دریافت کردید، شما آن اطلاعات مربوط به صورت‌حساب الکترونیکی‌ای که طبق یک استاندارد خاصی ما به شما اعلام کردیم و بر مبنای آن حافظه‌ی مالیاتی‌ای که به شما گفتیم، بر طبق آن ساختار می‌آیی آن داده‌های مربوط به خودت، شخص مقابل و کالا و خدمات و مبلغ نحوه‌ی پرداخت نقدی و غیرنقدی‌اش را، این اطلاعاتش را می‌فرستی سمت سازمان مالیاتی.»

ایشان در ادامه به توضیح نحوه ثبت صورتحساب‌ها پرداختند: «صورت‌حساب الکترونیک الگوی اول می‌آید می‌گوید که اطلاعات خریدار و فروشنده‌ای که آن‌هایی که به صورت B2B هستند، به صورت ما می‌گوییم مثلاً مؤدی به مؤدی یا شرکت به شرکت، این اطلاعات می‌آید از طرف فروشنده اطلاعات صورت‌حساب در داخل کارپوشه‌ی شخص فروشنده و خریدار قرار می‌گیرد. این اطلاعات وقتی در داخل کارپوشه، اطلاعات صورت‌حساب‌هایشان قرار گرفت، کدینگ کالایشان، نحوه‌ی پرداختشان، شخص خریدار می‌رود داخل کارپوشه‌اش مشاهده می‌کند که بله، فروشنده این اطلاعاتی را برای او فرستاده. نسبت به آن عکس‌العمل نشان می‌دهد. می‌گوید بله قبولش دارم، می‌گوید خیر قبول ندارم، برای من نیست یا اینکه تأیید می‌کند؛ دو حالت بیشتر ندارد. یا اینکه بعد از مدت ۳۰ روز اگر هیچ عکس‌العملی نشان ندهد، این موضوع تأیید شده می‌شود. برای مواردی هست که آن‌هایی که B2B هستند. حالا اقدامات بعدی‌ای که می‌خواهد بیاید ابطال بکند، برگشت بزند یا هر چیزی که هست، از طریق آن ساختاری که تعریف شده. برای مسائل مربوط به B2C وقتی که فروشنده اطلاعاتش را می‌فرستد برای اطلاعات مصرف‌کننده‌ی نهایی، مصرف‌کننده‌ی نهایی چون فعال اقتصادی نیست و نیازی به کارپوشه ندارد، تمام اطلاعاتی که برای او فرستاده می‌شود نیاز به تأیید ندارد و تمام اطلاعات فروش به مصرف‌کننده‌ی نهایی مورد تأیید است. این روندی است که ما برای سیستم پایانه‌های فروشگاهی هست. یعنی اعلام تطبیق هم از طرف فروشنده، هم از طرف اطلاعات خریدار و نحوه‌ی پرداختی که دارد اتفاق می‌افتد که نقدی یا غیرنقدی‌شان است.»

سپس دکتر عرب‌مازار با تذکر نسبت به نادیده گرفته شدن بخش کلان موضوع در این طرح گفتند: «اولاً سازمان اصلاً این حجم عظیم اطلاعات را شما گرفتی. می‌خواهی چه کاری بکنی؟ کدام این‌ها بیانگر این است که من چقدر درآمد داشتم؟ بعدش شده اگر وصل به همین نان‌ها بکنند، یعنی شما صبح رفتی خرید، سازمان مالیاتی می‌زند، می‌گوید امروز دو کیلو گوجه‌فرنگی خریدی، سه تا سیب‌زمینی، دو هویج، یک شیر، یک ماست، سه تا نان سنگک. تمام زندگی مردم دست دولت است. بعد چه چیزی را می‌خواهی به من ثابت کنی؟ ۸۵ درصد مردم درآمد ثابتی دارند که دست دولت هم هست دیگر. ببینید شما چه هزینه‌ی سنگینی دارد. الان سازمان مالیاتی باید چند میلیون کارپوشه تهیه کند؟ در ادامه ایشان شرح دادند که اجرای چنین طرحی با ایجاد بار بیشتر بر سازمان مالیاتی

کشور باعث می‌شود که این سازمان مجبور شود به دنبال حل اختلاف بین دو ثبت الکترونیکی متناقض برود که حوزه ای خارج از مسئولیت آن است.

این عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی با انتقاد از تمرکز طرح بر روی رهگیری جریان کالا به جای پول و سختی‌های این کار بیان کردند: «به جای اینکه پول را کنترل کنیم، آمدیم کالا را داریم کنترل می‌کنیم. این غلط است. در تمام دنیا جریان پول را شما کنترل کنی، همه چیز دست می‌آید. تمام هر اتفاقی می‌خواهد بیفتد، در پول اتفاق می‌افتد. من اگر درآمد دارم، خب از یک جایی دارم دیگر. می‌آیم اعلام می‌کنم بنده کارمند دانشگاه هستم. حقوق من معلوم است، به من هم پرداخت می‌کنند. بعد در حساب بانکی من پول دارد می‌آید. من باید بگویم این پول از کجا آمده دیگر. تمام شد و رفت. حالا چه کسی داده، چه چیزی داده، چرا داده یا من چه خریدم، خب من خریده‌ام دیگر». ایشان اشاره کردند که دولت هم از این مشکلات آگاه است و به همین خاطر اجرای بخش کسب و کارهای این طرح را به بهمن ۱۴۰۲ موکول کرده است. به عنوان مثال به طرح یارانه نان و مشکلات رهگیری کالا پرداخته شد.

ایشان با اشاره به تجربه سایر کشورها گفتند: «همین پایانه‌های فروشگاهی را کشورهای دیگر تجربه دارند. بین پنج سال تا ۱۰ سال طول کشید که این قانون را پیاده کردند. (خنده) ما همین امروز صبح می‌نویسیم، می‌گوییم شنبه صبح قانون را اجرا می‌کنیم.» دکتر عرب‌مازار توضیح دادند که علی رغم اینکه تراکنش‌ها در دسترس سازمان مالیاتی است اما استفاده موثری از آن‌ها نمی‌شود زیرا برای اجرای یک قانون باید ظرفیت اجرای آن را ایجاد کرد، گام‌های مشخصی را طی کرد و تجربه به دست آورد و دچار عجله نشد. ایشان در انتهای سخنان خود دوباره بر لزوم رهگیری جریان پول به جای کالا و همچنین اهمیت تکمیل کردن بانک‌های اطلاعاتی تاکید کردند.

در ادامه جلسه دکتر برخورداری به انتقاد از نحوه جمع آوری و نوع اطلاعات جمع آوری شده پرداختند، دکتر غریب ضمن تایید نقد ایشان گفتند: «خیلی از مسائل را برگشتیم به قانون‌گذار گفتیم و ما تحقیقاتی که انجام دادیم، پنج مدل الگوی ارسال اطلاعات وجود دارد در کشورهای دنیا. مدلی که ما انتخاب کردیم، یکی از مدل‌هایی است که اصلاً وجود ندارد در دنیا. راحت بگویم.»

دکتر برخورداری با انتقاد از جزئیات بیش از حد اطلاعات جمع آوری شده که حریم خصوصی را به خطر می‌اندازد به اهمیت پیگیری جریان پول به جای کالا و تجربه کشور ترکیه اشاره کردند و به دکتر غریب پیشنهاد دادند که برای عملی کردن طرح عجله نکنند با همراهی گروه‌ها و مجموعه‌های تحقیقی به دنبال اصلاح قانون باشند.

ایشان گفتند: «پیشنهادم این است که حالا دوستان کمک هم می‌کنند، به صورت مثلاً یک تأملی بر این قانونی که شما را ملزم کرده که این کار را انجام بدهید نوشته بشود.»

سپس دکتر عبدی با اشاره به حجم پولشویی و فرارهای مالیاتی گفتند: «یکی از مواردی که می‌تواند به کنترل این جرایم کمک بکند، تکمیل کردن پایگاه‌های داده است. این بحث پایانه‌های فروشگاهی و سامانه‌ی مؤدیان می‌تواند یک قسمت از پازلی باشد که این اطلاعات را تکمیل می‌کند. در مورد کنترل مثلاً پولشویی از طریق تراکنش‌های بانکی این همین الان ما داریم. در اختیار اف‌آی‌یو است، مرکز اطلاعات مالی وزارت اقتصاد. ولی میزان موفقیتش پایین است. الگوریتم‌هایی که نوشته می‌شود به شدت خطا دارد. چرا؟ چون این الگوریتم‌ها که نوشته می‌شود، نیاز به پایگاه‌های موازی هم دارد که شما چک بکنی که ببینی این چقدر اطلاعاتی که از تراکنش‌ها به دست می‌آید با اطلاعات دیگر می‌خواند. چون اطلاعات دیگر نیست، طبیعتاً خطایش خیلی بالاست. بنابراین کنترل کردن صرف تراکنش‌ها نمی‌تواند موفقیت‌آمیز باشد. نیاز به اطلاعات دیگری هم وجود دارد به نظرم در این مورد من کلیت کار به نظرم مثبت است و باید انجام بشود. ولی مسئله‌ی زمان‌بندی است و اینکه روی بستر قانونی جامع‌تری قرار بگیرد. همچنین مدل انتخاب را که آقای دکتر هم فرمودند، به نظرم مدلی که برای بستر اجرایی‌اش است، نیاز به بازبینی دارد که چطور اطلاعات گرفته بشود، چه اطلاعاتی گرفته بشود و زمان‌بندی چطور باشد.»

ایشان اشاره کردند که به عنوان مثال وضع مالیات محدود برای جلوگیری از سفته بازی روی چند کالای خاص باعث به هم ریختن سایر بازارها خواهد شد پس جامع بودن طرح خیلی مهم است. ایشان ادامه دادند: «یک مسئله‌ی دیگر بحث اسناد است. یعنی خیلی از اسناد اصلاً سازمان امور مالیات نمی‌رود. دلیلش چیست؟ دلیلش این است که ما اسناد عادی داریم الان. یعنی اینکه اسناد عادی‌ای وجود دارد که عنوانش رسمی نیست ولی در بازار بین آحاد اقتصادی معامله می‌شود. مثلاً معاملات به صورت قولنامه‌ای است. خیلی زمین‌ها به صورت مشاع است. یعنی وقتی منتقل هم می‌شود، یک سند واحد منتقل می‌شود، بقیه به صورت قولنامه و این‌ها منتقل می‌شود. مثلاً فرض کنید حدنگاری یا طرح «کاداستر» اجرا نشده، یا از طریق ارث منتقل می‌شود. خیلی چیزهای دیگر. بحث‌های دارایی و این‌ها که می‌آید، خیلی اطلاعات وجود ندارد. کنترل پولی هم قطعاً لازم است. ولی به نظرم نیاز است که خیلی جاها تمرکز روی همان تراکنش‌ها است ولی اطلاعات تکمیلی نیاز دارد و الان هم فرصت اصلاح قانون هست. لزومی ندارد که حتماً یک قانونی که یک ابعاد منفی‌ای دارد، بخواهیم با عجله اجرا بکنیم.»

سپس دکتر غریب ضمن تایید بحث‌های اساتید حاضر به بخشی از تجربه مالیاتی دنیا و لزوم توجه به پرورش و کمک به مودی برای موفقیت در دریافت مالیات او پرداختند و ادامه دادند: «در بحثی که فرمودند یکی دیگر، بحث گردش پولی است. بله، آقای دکتر درست می‌فرمایند. در بحث معاملات دنیا می‌گویند که خب مهم، بررسی تراکنش پولی است و علل این موضوع است. بابت بررسی علل موضوع نیاز دارد که ما بتوانیم برای شرکت‌ها اینکه بابت چه نوع کالا و خدماتی بوده، آن هم فقط در سطح بالا، نه به مصرف‌کننده‌ی نهایی. اصلاً به مصرف‌کننده‌ی نهایی می‌گویند ما کاری نداریم که چه کاری کند. هم از لحاظ امنیتی اطلاعات هست... فقط بعضی از کالاهای حساس را می‌آیند این کار را می‌کنند. مثلاً برای اسلحه، می‌آیند برای اتومبیل، این‌ها را لازم است یک ارگان دیگری نظارت داشته باشد.» ایشان در ادامه سخنان خود به لزوم ارزیابی کارشناسی طرح‌ها پیش از اجرا و همچنین شرکت نهادهایی مانند مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در جلسات این چنینی پرداختند.

در ادامه جلسه دکتر عرب‌مازار به جمع‌بندی گفته‌های خود پرداختند. ایشان اشاره کردند که رهگیری کالاها به جای جریان پول اصلاً در طرح مالیاتی قابل قبول نیست و این تمرکز خود باعث برخی از مشکلات ماست. به عنوان مثال ایشان اشاره کردند: «۳۶ درصد افرادی که در بالاترین دهک درآمدی کشور هستند، کارمند دولتی. وقتی شما اطلاعات نداشته باشی، مجبوری غرقابی کار کنی به جای اینکه قطره‌ای کار کنی. و ما هم پول نداریم. دولت همین‌طور مجبور است غرقابی کار کند. نظام مالیاتی خیلی کمک می‌کند در این زمینه‌ها. این اصلش است و فقط هم پول است.» ایشان در ادامه پس از بیان چند مثال دیگر از مشکلات به وجود آمده گفتند: «(در کشورهای دیگر) می‌گویند شما هر کاری می‌خواهی بکنی بکن، ما کنترل درآمدت را داریم، انتهای سال هم شما می‌دانی که ما داریم، پس بردار مثل یک فرد خیلی عادی اظهارنامه‌ی مالیاتی‌ات را بدهی، هر کاری بکنی چون جمعیت امکان جعل دارد، امکان تغییر دارد، امکان تحول دارد. ولی چون همه چیز به پول ختم می‌شود و من پول را دارم برای اینکه خرج کنم، برخلاف قانونی که نوشته مالیات بر درآمد، مالیات را بر مخارج می‌گیرند. یعنی می‌فهمند شما چقدر خرج کردی. ما داریم ۸۰ میلیون آدم مصرفشان را کنترل می‌کنیم چون یکی فرار مالیاتی می‌خواهد بکند. بله، یک فرار مالیاتی همه‌جا است. آمریکا ۱۷ درصد درآمد، فرار مالیاتی دارند. فکر نکنید قرار است فرار مالیاتی صفر باشد ولی قرار نیست که ما برویم همه‌ی دنیا را بشماریم.»

دکتر عرب‌مازار با اشاره به عدم همخوانی این روش با تحلیل هزینه فایده، هزینه این طرح را تحمیل شده به مردم دانستند و گفتند: «فشار را می‌آوریم روی ۸۰ میلیون آدم که بروند در نسخه. بعد تمام این‌ها باید دانه‌دانه کد بخورد. بعد یک کدی می‌فرستند، می‌گویند کجا می‌خواهی تو بروی آزمایشگاه؟ برو آنجا. ببینید شما اصلاً توجه

کنید. بعد می‌گوییم چقدر موفقیت‌آمیز بوده! بله، مردم بیچاره شدند. قرار نیست سیاست این‌طوری باشد که هزینه‌اش را به من داری تحمیل می‌کنی. من هزینه‌ی پرداخت، هزینه‌ای که نمی‌دهم، وقتی است که دارم تلف می‌کنم. ساعت‌ها باید بایستم برای این کار و او فکر می‌کند یک سیستم موفق را پیاده کرده است.» ایشان در پایان سخنان‌شان به لزوم اصلاح قانون و طرح برخاسته از آن تاکید کردند.

پس از دکتر عرب‌مازار دکتر برخورداری به جمع‌بندی نظرات خود پرداختند و نسبت به خطای بزرگ سازمان مالیاتی در اجرای این طرح و خطر بروز فاجعه هشدار دادند. ایشان پیگیری جزئیات کالاهای مصرفی مردم را با شوروی مقایسه کردند و نسبت به هزینه بالای آن که هیچ عایدی برای کشور ندارد هشدار دادند. ایشان در ادامه بیان کردند که با روش‌های علمی می‌توان جلوی این قضیه را گرفت و برای این کار باید از تجربه کشورهای که قوانین مشابهی را اجرا کردند استفاده کرد.

جلسه ارزیابی طرح «اصلاح قانون پایانه های فروشگاهی و سامانه مودیان»

Lores ipsum

با ارائه:

مهدی غریب

معاون مرکز تنظیم مقررات
پایانه های فروشگاهی و سامانه مودیان

با حضور:

علی اکبر عرب مازار

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

سجاد برخوردار

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

سجاد عبدی

مدیرانديشكده سياستگذاري
اقتصادي تهران

www.tept.ir

اندیشکده سیاستگذاری
اقتصادی تهران

دفتر مرکزی : تهران، خیابان کارگر شمالی، امیرآباد، دانشکده مطالعات
جهان دانشگاه تهران، اندیشکده سیاست‌گذاری اقتصادی تهران